

PROTECȚIA COPILOR ÎN MEDIUL ONLINE

CHILD PROTECTION IN ONLINE ENVIRONMENT

ANA-MARIA GOLDAN¹

Rezumat: În ultimii ani, în România, tot mai multe familii au facilitat copiilor accesul la Internet. Această situație a adus pe lângă oportunități de dezvoltare psihocognitivă și factori de risc care afectează drepturile copilului. Diversificarea problemelor de ordin psiho-social și juridic, în contextul dezvoltării tehnologiei actuale, impune specialiștilor din diverse domenii găsirea unor modalități de ameliorare a situațiilor care periclitează bunăstarea copilului și a familiei. Prin urmare, societatea românească, ajutată de organismele internaționale care luptă pentru drepturile copilului, a inițiat o serie de acțiuni în favoarea acestuia din urmă, menite să atragă atenția asupra nevoii de protecție în mediul online. Această lucrare conține o analiză detaliată a reglementărilor actuale, în domeniul drepturilor copilului, dar și modalitatea prin care acestea din urmă pot fi folosite pentru a asigura protecția copilului în mediul virtual.

Cuvinte cheie: protecție, Internet, abuz, Convenția O.N.U., copii

Abstract: Lately, in Romania, more and more families have facilitated children's access to the Internet. This situation has brought besides opportunities for psychocognitive development, also risk factors that affect children's rights. The diversification of psycho-social and legal issues, in the context of the current technology's development, requires specialists from different fields to find ways to improve situations that endanger the well-being of the child and of the family. Therefore, the Romanian society, aided by the international organizations which fight for the children's rights, initiated a series of actions in favor of the latter, designed to draw attention to the need for protection in the online environment. This paper contains a detailed analysis of the current regulations in children's rights domain, and how the latter can be used to protect children in the online environment.

Keywords: protection, Internet, abuse, the U.N. Convention, children

1. Aspecte preliminare

¹ Doctorandă, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Drept, email: anne_marie9128@yahoo.com.

Telegraful reprezintă acea modalitate datorită căreia a fost posibilă o legătură între două persoane aflate la mare distanță, în timp ce telefonul permite ca această legătură să se realizeze fără intervenția unor persoane instruite. Comparând Internetul cu aceste două mijloace de comunicare, putem afirma că el este superior deoarece permite comunicare instantanee și utilizarea în conexiune a vocii, a imaginii sau doar a textului, fiind deopotrivă ușor de accesat². Deși, la început, Internetul servea ca mijloc de aflare a noutăților și de comunicare cu persoane cunoscute, odată cu trecerea timpului s-a diversificat mult și oferta de informație și de aplicații pe Internet. Astfel, acesta a devenit astăzi o modalitate prin care se poate intra în legătură cu diverse persoane necunoscute, prin care se permite accesul la aproape orice tip de informație și mai ales o modalitate prin care se pot realiza, dar și fraudă, tranzacțiile bancare. Există însă și o variantă securizată a Internetului, denumită Internet2, la care accesul este limitat³. Diferența față de Internetul obișnuit este dată de viteza cu care se navighează și de scopul pentru care a fost realizat: acela de cercetare în vederea dezvoltării aspectelor multimedia ale Internetului, combaterea infrafracționalității pe Internet și limitarea pirateriei. Instituțiile care au acces la Internet2 sunt universitățile, marile corporații⁴ și centrele de cercetare din Statele Unite. În ultimii ani, câteva dintre liceele valoroase ale Statelor Unite au fost și ele acceptate ca membre ale acestei comunități⁵.

Din pricina existenței Internetului, asistăm în ultima perioadă la un proces de transformare a societății în ansamblu și a interacțiunilor copiilor în particular, conturându-se astfel o lume nouă la care suntem nevoiți să ne adaptăm. Prin urmare, s-au creat deja noi responsabilități în sarcina adulților în privința dezvoltării abilităților cognitive și socio-emoționale ale copiilor.

În lucrarea de față voi analiza efectul utilizării Internetului de către copii, dar și mijloacele de protecție pe care părinții le au la îndemână

² L.T. David, *Computerul, un magician? O abordare psihologică*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, p. 33.

³ Conform prezentării oficiale a rețelei sus-menționate, [Online] la <https://www.internet2.edu/about-us/>, accesat 12.09.2018, Internet 2 reprezintă o comunitate de tehnologie avansată, fondată de instituțiile de învățământ superior de top din America, în anul 1996. Internet2 oferă un mediu colaborativ în care organizațiile de cercetare și de educație din Statele Unite pot rezolva provocări tehnologice comune și pot dezvolta soluții inovatoare în sprijinul serviciilor educaționale sau al unor misiuni. Rețeaua cuprinde în prezent peste 500 de membri.

⁴ Prima coporație căreia i s-a permis accesul la Internet2 este IBM.

⁵ L.T. David, *op. cit.*, p. 35.

împotriva abuzurilor. Am ales acest subiect deoarece este de notorietate faptul că accesul copiilor la Internet, în România, reprezintă o preocupare permanentă a diferitelor organizații care apără drepturile minorului, date fiind beneficiile în dezvoltarea acestora, dar și sfera extinsă de riscuri și pericole la care ei pot fi supuși în lipsa unei educații corecte și a unor măsuri de protecție corespunzătoare. Extinderea utilizării rețelelor sociale, varietatea acestora, integrarea Internetului în dimensiuni tot mai variate ale vieții (casă, școală, divertisment), aduc provocări permanente atât pentru copii, cât și pentru părinți sau adulți în general. Această dezvoltare a Internetului este deosebit de amplă, iar ușurința cu care se realizează accesul la Internet în prezent este în același timp un lucru benefic și periculos. De asemenea, numărul utilizatorilor a crescut constant, atât la nivel internațional, cât și în România, ceea ce provoacă modificări atât în profilul social al utilizatorilor, cât și în modurile specifice de folosire a Internetului.

2. Noțiunea de copil

Potrivit art. 1 din Convenția O.N.U., al art. 263 din C. civ. sau art. 4, lit. a) din Legea nr. 272/2004, prin copil se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu, în condițiile legii. De aici rezultă că este copil persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani (art. 38 din C. Civ) și nu este căsătorită (art. 39 din C. Civ.), precum și minorul care nu a fost emancipat (art. 40 din C. Civ.). Conform art. 3 din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, beneficiază de prevederile naționale: a) *copiii cetățeni români aflați pe teritoriul României; b) copiii cetățeni români aflați în străinătate; c) copiii fără cetățenie aflați pe teritoriul României; d) copiii care colicită sau beneficiază de o formă de protecție în condițiile reglementărilor legale privind statutul și regimul refugiaților în România, precum și e) copiii cetățeni străini aflați pe teritoriul României, în situații de urgență constatate, în condițiile prezentei legi, de către autoritățile publice române competente.*

3. Statistici privind siguranța copiilor pe Internet

Conform unei statistici naționale efectuată pentru organizația „Salvați copiii”, aproximativ 90% dintre copii folosesc cel puțin o rețea socială, iar unul din doi copii a fost victimă a diverselor forme de hărțuire în

mediul online⁶. Alte cifre care reflectă tendințele actuale din România în ceea ce privește utilizarea Internetului de către populația tânără au fost obținute în urma unor studii efectuate începând cu anul 2004 de către „Gallup Organization” România, E.C.D.L. (European Computer Driving Licence) sau de către Institutul Național de Statistică. Centralizarea datelor relevă faptul că timpul petrecut pe Internet de copii este, în medie, de 2-5h/zi.⁷ De asemenea, vârsta medie la care copiii afirmă că au început să folosească Internetul și, implicit, mediile de socializare este de 8 ani, iar pentru cei mai mulți dintre aceștia, utilizarea a devenit o activitate zilnică.⁸ Desigur, vârsta de expunere la mijloacele media este de fapt mult mai mică, mare parte dintre părinți expunându-i pe copii începând cu vârsta de 6 luni.⁹ Principala rețea socială folosită este Facebook, aproape 95% dintre copiii care afirmă că au un profil pe o rețea socială indicând-o pe aceasta¹⁰. Alte rețele sociale utilizate de copii sunt Google, Youtube, Ask.fm, Whatsapp, Instagram sau Twitter, ele devenind locația de zi cu zi a acestora, spre nemulțumirea părinților.

Îngrijorătoare sunt următoarele cifre care arată faptul că, făcându-se referire la setările de confidențialitate ale profilului de pe rețeaua de socializare favorită, 35% dintre copii afirmă că acesta este privat, 26% că este parțial privat și 33% că este public¹¹. Astfel, din pricina acestor setări, copiii tind să devină mai puțin restrictivi în ceea ce privește divulgarea datelor personale. Principalele informații furnizate de copii pe rețele de socializare sunt: poze în care se distinge clar fața copilului (81%), numele de familie (61%), numele școlii la care învață (59%) și vârsta corectă (47%). Mai mult, 16% dintre copii afirmă că au publicat pe profilul lor adresa de

⁶ Statistica privind siguranța pe internet, [Online] la <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/protectie/siguranta-pe-internet> și la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesate 2.10.2018.

⁷ Datele sunt preluate din statisticile disponibile [Online] la <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>, accesat 2.10.2018.

⁸ G. Pânișoară, D. Sălăvăstru, L. Mitrofan, *Copilăria și adolescența - provocări actuale în psihologia educației și dezvoltării*, Editura Polirom, Iași, 2016, p. 12 și urm.

⁹ L.T. David, *op. cit.*, p. 42.

¹⁰ V. Chiriță, *Ce este dependența de calculator*, Editura Universității Grigore T. Popa, Iași, 2017, p. 64.

¹¹ Raport de cercetare privind siguranța pe internet a copiilor, [Online] la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesat 2.10.2018.

acasă și 10% numărul de telefon¹². Astfel, ei pot deveni foarte ușor ținta unor persoane rău-intenționate, motiv pentru care părinții trebuie să acționeze cât mai rapid atunci când află despre existența acestor profile.

În privința comportamentului pe Internet, conform statisticilor naționale, 58% dintre copii afirmă că au folosit Internetul pentru a-și face noi prieteni cel puțin o dată în ultima lună, 55% că au adăugat persoane necunoscute în lista de prieteni și 10% că au trimis informații personale unor necunoscuți. Aproape jumătate dintre copii afirmă că au cunoscut sau au luat contact pe Internet cu persoane pe care nu le cunoscuseră față în față, procentul fiind mai mare în cazul celor din mediul urban (fapt ce poate fi explicat de caracteristicile acestui mediu de rezidență).¹³ Dintre copiii care afirmă că au intrat în contact cu persoane necunoscute pe Internet, aproximativ 58% afirmă că s-au întâlnit, ulterior, față în față cu o persoană întâlnită, inițial, online. Referindu-se la această întâlnire, 33% dintre copii afirmă că persoana respectivă era complet străină, iar 56% că era un prieten sau un membru al familiei unei alte persoane pe care o cunoștea din viața reală¹⁴.

Rețelele sociale sunt așadar principalul mod prin care copiii iau legătura cu necunoscuți pe Internet (62%), urmate de chat (35%), site-uri de jocuri (17%) și mesagerie instant (14%). Dintre copiii care afirmă că s-au întâlnit, față în față, cu o persoană cunoscută pe Internet (27% dacă ne raportăm la întregul eșantion și 58% dintre cei care au luat legătura online cu necunoscuți), 20% afirmă au fost deranjați de această persoană. Înainte să se întâlnească cu o persoană cunoscută online, majoritatea copiilor (65%) afirmă că au vorbit cu cineva/au spus cuiva unde urmau să se ducă. Întrebați însă cui i-au spus, doar 27% dintre ei menționează o persoană adultă, restul afirmând că au vorbit cu prieteni sau alți copii/adolescenți¹⁵.

O altă statistică îngrijorătoare face referire la faptul că majoritatea copiilor care navighează pe Internet sunt expuși la imagini cu conținut sexual. La întrebarea: „Ai văzut ceva în ultimele luni cu conținut evident sexual?”, 33% dintre copii au răspuns că au văzut astfel de imagini,

¹² Idem.

¹³ Statistică privind siguranța copiilor pe internet, [Online] la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesat 2.10.2018.

¹⁴ Idem.

¹⁵ Idem.

majoritatea acestora (75%) afirmând că imaginile apăreau în mod accidental pe un site.¹⁶ Tot legat de acest aspect, putem vorbi și despre *sexting*, adică actul de a trimite altei persoane mesaje sau fotografii cu conținut sexual explicit, prin intermediul telefonului mobil sau al Internetului¹⁷. Conform statisticilor efectuate de organizația „Salvați copiii”, 22% dintre copiii chestionați au afirmat că au fost expuși unor mesaje cu conținut sexual în ultimul an. Întrebați despre relația cu emițătorul mesajului la care copiii fac referire, majoritatea acestora afirmă că au văzut ceva cu conținut sexual postat public pe Internet (52% dintre respondenții care afirmă că au văzut sau primit astfel de mesaje online). Deși aceasta este cea mai des întâlnită situație (din perspectiva numărului respondenților), 42% dintre copiii în situația descrisă mai sus afirmă că li s-a trimis personal un mesaj sau o imagine cu conținut sexual, 8% că li s-a cerut să vorbească despre acte sexuale și 5% că li s-a solicitat o fotografie sau o înregistrare video în care să își arate părțile intime¹⁸.

Un alt fenomen întâlnit pe rețelele de socializare poartă denumirea de *cyber-bullying*, adică deranjarea, jignirea sau supărarea unor persoane prin intermediul rețelelor de socializare sau a telefonului mobil¹⁹. Aproximativ 47% dintre copii afirmă că au fost deranjați/jigniți în ultimul an în mediul offline, iar 45% afirmă că acest lucru s-a întâmplat în spațiul virtual²⁰. Principalul mod în care copiii afirmă că au fost deranjați sau supărați pe Internet este trimiterea de mesaje jignitoare, urmat de amenințări, excluderea din diverse activități sau postarea online a unor mesaje (inclusiv imagini sau videoclipuri) defăimătoare despre persoana în cauză²¹.

Referindu-se la modul în care le permit copiilor lor să folosească Internetul, 68% dintre părinți afirmă că aceștia din urmă au oricând voie să

¹⁶ Statistică privind expunerea copiilor la imagini cu conținut sexual, [Online] la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesat 3.10.2018.

¹⁷ T. Schirmmacher, *Demnitate pierdută. Pornografie pe internet-adevăăruri, pericole, evoluție*, Editura Scriptum, Oradea, 2011, p. 108 și urm.

¹⁸ Statistică privind expunerea copiilor la imagini cu conținut sexual, [Online] la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesat 3.10.2018.

¹⁹ B. Melton, S. Shankle, *What in the world are your kids doing online?*, Editura Broadway Books, New York, 2007, p. 4.

²⁰ Statistică privind siguranța copiilor pe internet, [Online] la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesat 3.10.2018.

²¹ B. Melton, S. Shankle, *op. cit.*, p. 26.

folosească mesageria instant (messenger), 57% că au voie să descarce muzică sau filme de pe Internet, 65% că li se permite oricând să se uite la clipuri video pe Internet (de exemplu, pe Youtube, Trilulilu), iar 65% că au voie să aibă un profil propriu pe o rețea socială (ca de exemplu, Facebook sau Instagram).²² Comunicarea datelor personale este permisă de 8% dintre părinți, iar încărcarea pozelor pe profilele de socializare de 41% dintre aceștia. Aproximativ jumătate dintre părinți afirmă că verifică persoanele adăugate de copii pe rețelele de socializare, informațiile publicate pe profilul copilului și istoricul de navigare a acestuia. De asemenea, aproape 40% dintre respondenți menționează că citesc mesajele primite de copii pe e-mail, chat sau messenger. Cu privire la riscurile întâmpinate, în ultimul an, de copii pe Internet, 41% dintre părinți menționează expunerea acestora la imagini violente (44% în mediul urban și 36% în rural). Totodată, 15% dintre părinți afirmă că fiul/fiica lor s-a întâlnit față în față cu o persoană cunoscută pe Internet, 13% dintre respondenți menționează expunerea copilului la imagini cu caracter sexual și 10% la mesaje sau imagini de tip *sexting*²³.

4. Cadrul legal

În ceea ce privește protecția drepturilor copilului, reglementarea internă are rădăcini în actele internaționale la care România este parte, a căror forță juridică urmează principiul preeminenței asupra reglementărilor interne, consacrat de art. 20 din Constituție.²⁴

Principalele acte care reglementează protecția copiilor sunt următoarele: Convenția O.N.U. din 1989 cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990, Convenția europeană privind drepturile și

²² Statistică privind siguranța copiilor pe internet, [Online] la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesat 3.10.2018.

²³ Statistică privind expunerea copiilor la imagini cu conținut sexual, [Online] la https://oradenet.salvaticopiii.ro/docs/raport_cercetare_safer_internet_2015_web.pdf, accesat 3.10.2018.

²⁴ Art. 20 – Tratatul internațional privind drepturile omului: (1) *Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.* (2) *Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.*

libertățile fundamentale, ratificată prin Legea nr. 30/1994, precum și C. civ., Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, O.U.G. nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate sau Codul penal.

Dintre toate acestea, teoreticienii afirmă faptul că actul de naștere al drepturilor copilului este reprezentat de Convenția O.N.U., deoarece aceasta abandonează concepția tradițională potrivit căreia copilul este doar obiectul protecției exercitate de reprezentanții lui legali²⁵. În acest context, Convenția a extins în mod considerabil conținutul capacității juridice a copilului, reflectând în oglindă toată paleta de drepturi fundamentale ale adultului, cu adaptările necesare, la care se adaugă drepturi fundamentale specifice copilului, ținând seama de faptul că acesta este un subiect de drept special care, pe măsură ce parcurge procesul de creștere și maturizare, devine tot mai apt pentru a-și exprima voința juridică și a-și asuma exercitarea drepturilor.²⁶ Tot Convenția a statuat faptul că drepturile și obligațiile părintești nu mai pot fi privite doar prin prisma prerogativelor pe care le au părinții în raporturile cu copiii lor minori, ci presupun și o abordare complementară din perspectiva drepturilor pe care copilul le opune părinților, în virtutea unei autonomii a copilului ca subiect de drept. Art. 8 din Convenția europeană a drepturilor și libertăților fundamentale, consacră dreptul la respectarea vieții private și de familie. În acest sens, jurisprudența C.E.D.O. în materie, constituie un reper necesar și indispensabil pentru orientarea reglementării interne și a jurisprudenței naționale. Aceste două convenții constituie coloana vertebrală care susține întregul eșafodaj al reglementărilor naționale²⁷.

Pe plan intern, vorbim despre o serie de legi care asigură respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului, fiind în concordanță cu reglementarea cuprinsă în Convenția O.N.U.. C. civ. reglementează autoritatea părintească, întrucât aceasta constituie nucleul protecției drepturilor copilului începând cu art 438 și până la art. 512. Conform art. 438: (1) *Autoritatea părintească este ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în*

²⁵ M. Roth, A. Imola, M. Diaconescu, *Asistarea copiilor care au suferit traume*, Editura Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2006, p. 7.

²⁶ M. Avram, *Drept civil. Familia*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2016, p. 475.

²⁷ *Ibidem*.

*mod egal ambilor părinți. (2) Părinții exercită autoritatea părintească numai în interesul superior al copilului, cu respectul datorat persoanei acestuia, și îl asociază pe copil la toate deciziile care îl privesc, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate. (3) Ambii părinți răspund pentru creșterea copiilor lor minori. Potrivit C. civ., art. 487: părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia. În acest sens, părinții sunt obligați să coopereze cu copilul, să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea, să informeze copilul despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia, să ia toate măsurile necesare pentru protejarea și realizarea drepturilor copilului, dar și să coopereze cu persoanele fizice și juridice cu atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului.*²⁸

În sfârșit, art. 493 din C. Civ., care tratează supravegherea copilului, statuează că: *părinții au dreptul și îndatorirea de supraveghere a copilului minor. Prin stabilirea acestor drepturi și obligații, legiuitorul a vrut să accentueze necesitatea unei implicări conștiente și responsabile a părinților în îndrumarea continuă a copiilor, atât în ceea ce privește dezvoltarea sa intelectuală, cât și conduita sa în societate, în mediul școlar și în relațiile cu alte persoane. Acest fapt cuprinde implicit și situația mediului online, acolo unde părinții trebuie să supravegheze activitatea copiilor minori, în scopul evitării pericolelor. Această obligație este preluată în art. 494 din C. Civ., atunci când se punctează în mod particular limitele exercitării acestei supravegheri din partea părinților. Astfel, părinții nu pot, în afara unor motive temeinice, să împiedice corespondența și legăturile personale ale copilului în vârstă de până la 14 ani, neînțelegerile fiind soluționate de către instanța de tutelă.*

De asemenea, regăsim aspecte care ne interesează și în cadrul secțiunilor privind tutela minorului (art. 110-163), interdicția (art. 164-177), curatela minorului (art. 178-186) și adopția (art. 451-482). Legea nr.

²⁸ S. P. Gavrilă, *Instituții de dreptul familiei în reglementarea Noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 206.

272/2004 are caracter special și, prin urmare, va suplini lipsurile din C. civ., cu toate că acesta din urmă a fost adoptat mai târziu.

5. Infrațiuni pedepsite prin intermediul C. pen.

Copiii care sunt victime ale infracțiunilor pe Internet, adesea nu înțeleg ce li se întâmplă. Pentru a putea exprima experiența traumatică trăită, ei au nevoie de ajutorul adulților care să fie în stare să îi asculte în condiții de siguranță, acceptare și empatie și să îi sprijine pentru a pune capăt tăcerii, pentru a stopa abuzurile comise asupra lor și pentru a depăși consecințele traumatice. Dintre cele mai întâlnite infracțiuni care se pot comite asupra minorului amintim amenințarea²⁹, șantajul³⁰, violul³¹, coruperea sexuală a minorului³², racolarea acestuia în scopuri sexuale³³ și traficul de minori³⁴.

²⁹ Art. 206, C. pen.: (1) *Fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane, dacă este de natură să îi producă o stare de temere, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă, fără ca pedeapsa aplicată să poată depăși sancțiunea prevăzută de lege pentru infracțiunea care a format obiectul amenințării.* (2) *Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.*

³⁰ Art. 207, C. pen.: (1) *Constrângerea unei persoane să dea, să facă, să nu facă sau să sufere ceva, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, pentru sine ori pentru altul, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.* (2) *Cu aceeași pedeapsă se sancționează amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul prevăzut în alin. (1).* (3) *Dacă faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) au fost comise în scopul de a dobândi în mod injust un folos patrimonial, pentru sine sau pentru altul, pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.*

³¹ Art. 218, C. pen.: (1) *Raportul sexual, actul sexual oral sau anal cu o persoană, săvârșit prin constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.* (2) *Cu aceeași pedeapsă se sancționează orice alte acte de penetrare vaginală sau anală comise în condițiile alin. (1).* (3) *Pedeapsa este închisoarea de la 5 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi atunci când: a) victima se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului; b) victima este rudă în linie directă, frate sau soră; c) victima este un minor; d) fapta a fost comisă în scopul producerii de materiale pornografice; e) fapta a avut ca urmare vătămarea corporală; f) fapta a fost săvârșită de două sau mai multe persoane împreună.* (4) *Dacă fapta a avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este închisoarea de la 7 la 18 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.* (5) *Acțiunea penală pentru fapta prevăzută în alin. (1) și alin. (2) se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.*

³² Art. 221, C. pen.: (1) *Comiterea unui act de natură sexuală, altul decât cel prevăzut în art. 220, împotriva unui minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani, precum și determinarea minorului să suporte ori să efectueze un astfel de act se pedepsesc cu închisoarea de la unu la 5 ani.* (2) *Pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi, atunci când: a) minorul este rudă în linie directă, frate sau soră; b) minorul se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului; c) fapta a fost comisă în*

Astăzi, abuzul sexual, exploatarea sexuală și ademenirea copiilor în scopuri sexuale pot fi săvârșite și cu utilizarea tehnologiilor informaționale. Potrivit jurisprudenței, recrutarea minorului se face, prin orice mijloace, inclusiv prin intermediul rețelelor de socializare.³⁵ Toate aceste acțiuni sunt ilegale și trebuie raportate, imediat ce s-a luat la cunoștință despre ele. Codul penal protejează interesul superior al copilului prin includerea unor articole cu scopul de a-i pedepsi pe cei rău-intenționați.

Dintre instituțiile care au atribuții în protecția copilului le amintim pe cele de la nivel central precum A.N.P.D.C. (Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului) ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, aflat în subordinea Ministerului Muncii și Justiției Sociale sau Avocatul Poporului care intervine în apărarea drepturilor și libertăților copilului în raporturile acestuia cu autoritățile publice, cu scopul de a promova și de a îmbunătăți condiția copilului.³⁶ La nivel local avem Direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului care asigură servicii de zi, de tip familial sau de tip rezidențial minorilor

scopul producerii de materiale pornografice. d) fapta a pus în pericol viața minorului. (3) Actul sexual de orice natură săvârșit de un major în prezența unui minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 2 ani sau cu amendă. (4) Determinarea de către un major a unui minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani să asiste la comiterea unor acte cu caracter exhibiționist ori la spectacole sau reprezentații în cadrul cărora se comit acte sexuale de orice natură, precum și punerea la dispoziția acestuia de materiale cu caracter pornografic se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă. (5) Faptele prevăzute în alin. (1) nu se sancționează dacă diferența de vârstă nu depășește 3 ani.

³³ Art. 222, C. pen.: *Fapta persoanei majore de a-i propune unui minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani să se întâlnească, în scopul comiterii unui act dintre cele prevăzute în art. 220 sau art. 221, inclusiv atunci când propunerea a fost făcută prin mijloacele de transmitere la distanță, se pedepsește cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă.*

³⁴ Art 211, C. pen.: *Traficul de minori presupune recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea unui minor, în scopul exploatării acestuia și se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Pedepsa este închisoarea de la 5 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi atunci când: a) fapta a fost săvârșită în condițiile art. 210 alin. (1); b) fapta a fost săvârșită de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu; c) fapta a pus în pericol viața minorului; d) fapta a fost săvârșită de un membru de familie al minorului; e) fapta a fost săvârșită de către o persoană în a cărei îngrijire, ocrotire, educare, pază sau tratament se afla minorul ori de o persoană care a abuzat de poziția sa recunoscută de încredere sau de autoritate asupra minorului. (3) Consimțământul persoanei victimă a traficului nu constituie cauză justificativă.*

³⁵ M. Udroui, *Drept penal. Partea specială*, Editura C.H. Beck, București, 2014, p. 136.

³⁶ M. Gavrilă-Ardelean, A. Horvath, *Abuzul copilului*, Editura Mirton Timișoara, 2009, p. 172.

aflați în dificultate. Pe lângă acestea pot funcționa și organisme private acreditate de A.N.P.D.C.

6. Măsuri de protecție și recomandări

În urma celor prezentate mai sus, observăm faptul că astăzi copiii sunt mai puțin îngrijorați sau își pun mai puține întrebări referitoare la ce se întâmplă cu informațiile pe care le publică în mediul online și cine are acces la ele. Dar orice activitate online lasă date în spate, de la reactualizarea statusului, până la tranzacții și achiziții. Acești copii cresc cu alte perspective asupra a ceea ce înseamnă spațiul privat și intimitatea. Pentru ei este vorba mai puțin despre total public sau, total ascuns, ci despre abilitatea de a controla ce informație împărtășești cu cine. Conform specialiștilor, „intimitatea este din ce în ce mai greu de obținut pentru un individ obișnuit și respectarea ei ar însemna, în unele situații, a se retrage total din interacțiunea socială.”³⁷ Chiar și așa, copiii au posibilitatea de a descoperi spații private, unde pot împărtăși informații într-un mediu controlat, ca de exemplu prin Snapchat³⁸, aplicație prin care poți controla cât timp le dai voie prietenilor să vadă mesajul trimis, sau un feed închis pe Instagram³⁹. Din studiile efectuate asupra copiilor reiese următorul fapt: copiii cu mai multă experiență în spațiul online sunt mai puțin răniți pe rețelele sociale. Conform specialiștilor, aproape jumătate dintre copii îi blochează pe cei care îi supără, în timp ce 55% din cei cu vârsta de 11-12 ani care folosesc Facebook știu cum să modifice setările de intimitate⁴⁰. Probabil că nu va mai dura mult până când părinții își vor întreba copiii cum să evite cel mai eficient conținut negativ.

În anul 2008, în vederea orientării adecvate a copiilor în utilizarea tehnologiilor moderne de informare și comunicare online, dar mai ales în vederea prevenirii unor pericole care se pot ivi odată cu utilizarea Internetului, organizația „Salvați Copiii” a lansat un program de siguranță

³⁷ D. Dumitrescu, *Nativi digitali*, Editura Tritonic, București, 2013, p. 87.

³⁸ M. Găină, *Zece capcane ale Snapchat, aplicația în care copiii fug de părinți*, [Online] la <https://www.totuldesprename.ro/tu-mama/lumea-in-care-traim/zece-lucruri-pe-care-parintii-si-copiii-ar-trebuie-sa-le-stie-despre-snapchat>, accesat 4.10.2018.

³⁹ C. Avădanei, *Ghidul utilizatorului de Instagram*, [Online] la <https://socialweb.ro/ebook-cum-folosesti-aplicatia-instagram.pdf>, accesat 4.10.2018.

⁴⁰ D. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 88.

online adresat copiilor, având denumirea Sigur.Info⁴¹, acesta fiind cofinanțat de Comisia Europeană. Programul a căpătat începând cu anul 2016 denumirea de „Oradenet” și are ca scop informarea elevilor, a cadrelor didactice, dar și a părinților despre riscurile expunerii în mediul online a copiilor, prin oferirea de exemple, dar și de alternative. În tot acest timp, peste 360.000 de copii și 95.000 de părinți și profesori au beneficiat de informare sau consiliere și mai mult de 8000 de sesizări au fost făcute pe liniile specializate.⁴²

Ca urmare a celor prezentate mai sus cu privire la siguranța copiilor în mediul online, se impun o serie de recomandări adresate atât autorităților sau cadrelor didactice, cât și părinților. Pentru început, se recomandă autorităților și specialiștilor includerea noțiunilor elementare privind siguranța pe Internet în programa școlară destinată claselor primare și gimnaziale. Aceștia vor fi îndrumați cu privire la confidențialitatea informațiilor, a datelor personale, dar mai ales cu privire la riscul interacțiunilor cu persoane necunoscute. De asemenea, pot fi incluse informații privind activitățile și comportamentele copiilor pe Internet, precum și siguranța navigării pe Internet, în programele de formare a cadrelor didactice, asistenților sociali și a altor categorii de profesioniști. O altă recomandare ar fi utilizarea unor programe de filtrare și de control parental și încurajarea folosirii lor, în special pentru copiii cu vârste mici.

Pentru cadrele didactice se recomandă negocierea regulilor privind utilizarea Internetului și a telefonului mobil la clasă împreună cu elevii. De asemenea, cadrele didactice trebuie să discute despre riscurile asociate Internetului prin oferirea de exemple precum hărțuirea, furtul de date personale sau tentativele de *phishing*⁴³. Tot cadrele didactice trebuie să actualizeze permanent dispozitivele și computerele din cadrul școlii astfel încât aplicațiile, filtrele sau sistemele de protecție să fie funcționale. Foarte importantă este și comunicarea cu părinții, dar și promovarea principiului

⁴¹ Detalii despre acest program pot fi întâlnite [Online] la <https://oradenet.salvaticopiii.ro>, accesat 5.10.2018.

⁴² Idem.

⁴³ În domeniul securității calculatoarelor, înșelăciunea (denumită în engleză *phishing*) reprezintă o formă de activitate infracțională care constă în obținerea unor date confidențiale, cum ar fi date de acces pentru aplicații de tip bancar, aplicații de comerț electronic (ca eBay sau PayPal) sau informații referitoare la carduri de credit, folosind tehnici de manipulare a datelor identității unei persoane sau a unei instituții. S-a constatat că mulți copii sunt păcăliți să ofere detalii cu privire la cardurile părinților.

dreptului de autor prin informarea elevilor privind regulile de citare și diferențele dintre materialele protejate de lege și cele aflate în domeniul public. De asemenea, astăzi se pledează pentru o utilizare corectă a Internetului în procesul de învățare, majoritatea școlilor adoptând în prezent o atitudine mult mai deschisă față de platformele online, lucru ce încurajează copiii să devină activi pe Internet⁴⁴. Putem vorbi aici despre conceptul de cetățenie digitală, adică acel instrument pe care îl folosesc școlile americane pentru a pregăti copiii pentru lumea tehnologiei. Aceasta reflectă normele și etica folosirii responsabile și adecvate a tehnologiei, însumând o serie de calități precum: bunătate (împotriva fenomenului *cyber-bullying*), responsabilitate, grijă, autocontrol, considerație și altruism. În Statele Unite circulă prin școli un jurământ al cetățeanului digital, care statuează următoarele: „Jur să apăr cu credință valorile cetățeniei digitale. Jur să am grijă de mine, de semenii mei și de comunitate. Jur să fiu grijuliu cu postările online pe care le fac. Jur să folosesc tehnologia ca instrument prin care să devin mai bun, dar să optimizez și comunitatea. Jur să folosesc puterea Internetului și a rețelelor sociale pentru a răspândi bunătatea și filantropia în lume. Jur să susțin regula de aur a lumii virtuale care spune: cu măsura cu care măsuțați vi se va măsuța.”⁴⁵ Interesant este faptul că, dacă vreo școală sau vreun inspectorat școlar solicită finanțare suplimentară pentru tehnologie (denumită Burse E), instituțiile respective trebuie să dovedească faptul că se predă cetățenie digitală în cadrul lor.⁴⁶

Dintre toți însă, părinții joacă cel mai important rol în acest proces de protecție în mediul online. Dat fiind faptul că majoritatea tinerilor și a copiilor sunt foarte atrași de Internet și pot petrece mult timp navigând sau jucând jocuri, părinții îi pot deconecta prin oferirea unor alternative de petrecere a timpului liber. De asemenea, cunoașterea de către părinți a activităților pe care copiii le desfășoară și a potențialelor pericole care există pe Internet, reduce riscul ca cei mici să se ascundă de aceștia privind experiențele neplăcute petrecute pe Internet. Tot părinții pot încuraja copiii

⁴⁴ M. Iovu, M. Roth, *Drepturile copilului, bunăstarea și protecția lor*, Editura Presa Universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2012, p. 127.

⁴⁵ J. Gold, *Părinte în era digitală*, traducere din engleză de A. Sevcenco, Editura Trei, București, 2016, p. 29.

⁴⁶ Detalii despre aceste burse găsim [Online] la www.usac.org/sl, accesat 6.10.2018. Consider că blogul Elk Grove Unifield School District este de foarte mare ajutor în explicarea cerințelor cetățeniei digitale pentru școli, [Online] la <http://blogs.egusd.net/digitalcitizenship>, accesat 6.10.2018.

să vorbească despre prietenii lor virtuali așa cum vorbesc despre cei reali. În ceea ce privește perceperea realității pe Internet, aceasta depinde de fiecare copil în parte cum gestionează aplicațiile. Copiii afișează adesea în mediul online un sine extrovertit și chiar dacă această versiune a sinelui nu este aproape niciodată completă, oferă instantanee din diverse unghiuri ale personalității. Suntem nevoiți, prin comunicarea online, să ne privim frecvent la persoana a treia. Existența profilelor online pe platforme diferite creează spațiu câtorva persoane foarte diferite, care reies din aceeași persoană.⁴⁷ Această situație poate conduce la pericole pentru copii, dovedindu-se faptul că majoritatea dintre cei care au fost la o întâlnire cu o străină de pe Internet, au descoperit altceva față de ceea ce se așteptau. Acesta este și unul dintre motivele care stau la baza abuzului, dispariției, morții sau sinuciderii unui copil.⁴⁸ De asemenea, contează dacă adultul are sau nu rolul de mediator, sau dacă impune reguli de utilizare a Internetului, precum și adecvarea softurilor la nivelul de dezvoltare psihică a copilului. S-a remarcat faptul că majoritatea părinților nu cunosc dispozitivele și produsele pe care le achiziționează pentru copii. O bună cunoaștere a acestora implică și un mai mare control asupra activității copilului pe Internet. De pildă, în unele familii se încurajează îmbrățișarea tehnologiei și utilizarea ei ca instrument util. În altele, oamenii sunt mai temători, mai suspicioși și o tratează drept inamic. Alții au atitudini ambivalente. Consider că nu trebuie să permitem tehnologiei să ne determine cultura familială, ci doar să o integram în moduri distractive, sănătoase și din care să putem beneficia. Dacă ar fi să facem o comparație, învățarea regulilor navigării pe Internet a copiilor este asemănătoare învățării regulilor de circulație prin oraș: traficul este inevitabil și din ce în ce mai intens, dar soluția nu este de a sta în casă, ci de a cunoaște regulile de circulație și de a avea grijă.

7. Concluzii

Odată cu procesul de dezvoltare a societății, natura problemelor socio-juridice s-a modificat sau a căpătat noi valențe. Mijloacele tehnice de care omul modern s-a bucurat, au avut pe lângă beneficii, descoperirea de noi oportunități și aspecte negative. Pe lângă reducerea interacțiunilor de tip față în față, utilizarea Internetului presupune și unele limitări, precum

⁴⁷ D. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 90.

⁴⁸ *Ibidem.*

minimalizarea registrului nonverbal sau paraverbal. Astfel, unele mesaje transmise pot fi înțelese greșit, ajungându-se la incongruențe între ceea ce transmite emițătorul și ceea ce înțelege receptorul. Pe de altă parte, tocmai aceste limitări pot facilita libera exprimare și împărtășirea de gânduri și sentimente la un nivel mai ridicat.

Astăzi, utilizarea Internetului de către copii a ajuns atât o necesitate, cât și un mijloc distructiv de utilizare a timpului, cu efecte negative asupra sănătății fizice și mentale, având implicații juridice asupra drepturilor copilului, a bunăstării individuale și sociale. Extinderea acestei problematici privind protecția copiilor în mediul online aduce cu sine noi roluri pe care adulții trebuie să și le asume, venind în sprijinul celor vulnerabili. Unul dintre aceste roluri presupune prevenția prin instruirea copilului cu privire la modalitatea de utilizare corectă a Internetului, dat fiind faptul că numărul copiilor care-l utilizează în mod nepotrivit a crescut. Un alt rol este cel de a limita accesul copiilor pe diferite site-uri astfel încât expunerea la imagini cu conținut sexual să fie pe cât posibil inexistentă. În fine, în cazul depistării unei infracțiuni, adulții care au în îngrijire un minor, au obligația de a o aduce la cunoștință organelor abilitate.